

osvetový program
***Podpora rodinného prostredia k príprave žiaka
na začiatku školskej dochádzky***

1. Projekt

DIELO

podľa zmluvy č. OPV/24/2011
medzi zmluvnými stranami

Zhotoviteľ

Nadácia Milana Šimečku

Sídlo: Panenská 4, 811 03 Bratislava

Štatutárny zástupca: Ing. Martina Felix Maženská

Objednávateľ

Metodicko-pedagogické centrum

Sídlo: Ševčenkova 11, 850 05 Bratislava

Štatutárny zástupca: PaedDr. Ivan Pavlov, PhD. – generálny riaditeľ

Charakteristika a zameranie osvetového programu

Ambíciou osvetového programu je posilniť motiváciu, participáciu a kompetencie rodičov z marginalizovaných rómskych komunít pri vstupe a fungovaní ich detí vo vzdelávacom systéme a získať ich podporu a dôveru voči cieľom celodenného výchovného systému (CVS). Špecificky sa program snaží prostredníctvom série stretnutí ozrejmiť rodičom ich reálne možnosti podieľať sa na vzdelávaní svojich detí, motivovať ich vo vytváraní podporného rodinného prostredia a budovať spolupracujúci vzťah rodičov a školy. Nastavenie programu zohľadňuje potreby školy (domáca príprava na vyučovanie, sociálne a hygienické návyky, funkčná gramotnosť, spolupráca rodičov so školou), zároveň však reflektuje spoločenský kontext, v ktorom sú mnohé rómske deti vzdelávané, ponúka rodičom priestor zdieľať svoje skúsenosti a formulovať svoje predstavy o vzdelávaní, výchove a budúcnosti svojich detí. Upozorňuje rodičov na ich jedinečnú pozíciu v procese vzdelávania ich detí a usiluje sa s rešpektom k potrebám marginalizovaných rómskych rodín pôsobiť posilňujúco.

Cieľová skupina a spôsob zabezpečenia účasti na programe

Cieľovou skupinou osvetového programu sú rodičia detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktoré navštevujú školy prihlásené do projektu celodenného výchovného systému (CVS) v rámci Národného projektu „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít“ implementovaného na 200 základných školách na Slovensku. Oslovovanie konkrétnych rodičov garantuje realizátor programu s rešpektom k špecifickej situácii každej z lokalít.

Účasť rodičov na programe zabezpečuje realizátor osvetového programu s využitím takých možností, aké mu na základe „prieskumnej fázy“ ponúka formálne aj neformálne inštitucionálne zázemie konkrétnych lokalít (na získanie prehľadu o lokálnych vzťahoch, inštitúciách, spolupráci školy a rodiny odporúčame osobné návštevy lokalít, poslúžiť môže aj pripravený dotazník).

Obsah osvetového programu

Osvetový program zahŕňa fázu tvorby učebného zdroja a realizačnú fázu (špecifikácia lokalít a lektorského tímu, školenie lektorského tímu, stretnutia s rodičmi).

Rozpracovanie tematických celkov s časovými dotáciami

Jednotlivé tematické celky zodpovedajú tematicky zameraným stretnutiam s rodičmi. Šieste a siedme stretnutie spracováva na základe učebného zdroja tú istú tému prostredníctvom rôznych

aktivít. Každé zo stretnutí by malo obsahovať úvodnú fázu, ťažiskové aktivity rozpracované v učebnom zdroji a záverečnú fázu so spätnou väzbou lektorovi alebo lektorke. Aktivity v súhrne presahujú stanovenú časovú dotáciu jednotlivých tematických celkov, čo lektorom a lektorkám umožňuje vyberať si z viacerých alternatívnych aktivít pre jednotlivé tematické celky a výsledný program stretnutí tak „šiť na mieru“ podmienkam jednotlivých lokalít aj potrebám rôznorodých účastníckych skupín. Obsahovo sa jednotlivé stretnutia venujú nasledovným témam:

1. Tematický celok / stretnutie 2 x 60 min

"Škola v SR": základné informácie o školskej sústave SR, výber ZŠ, informovaný súhlas zákonného zástupcu žiaka, zápis dieťaťa do prvého ročníka, nultý ročník

2. Tematický celok / stretnutie 2 x 60 min

"Rodič v SR": úloha rodiny a jej význam pre formovanie osobnosti žiaka ZŠ pre pravidelnú školskú dochádzku, úloha a miesto školy v živote dieťaťa, prečo je školská dochádzka povinná a čo má o nej vedieť rodič, práva a povinnosti zákonného zástupcu žiaka

3. Tematický celok / stretnutie 2 x 60 min

"Kultúrna a sociálna inakosť a jej výhody a nevýhody pri učení sa detí": úspešnosť žiaka zo SZP v škole a povinnosti rodičov

4. Tematický celok / stretnutie 2 x 60 min

"Čo chce od dieťaťa škola a čo chce rodina" (prečo je potrebné vzdelanie, jeho význam pre kvalitu života, význam pravidelnej komunikácie rodiča so žiakom a školou o školských výsledkoch žiaka a spolupráca s pedagógmi pri hľadaní opatrení na skvalitnenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiaka)

5. Tematický celok / stretnutie 2 x 60 min

"Ako môže rodič pomôcť dieťaťu v škole ...a ako môže škola rodičovi": domáca príprava žiaka SZP na vyučovanie ako problém, domáce učebné prostredie - ako ho vytvárať a prečo je pre žiaka potrebné

6. Tematický celok / stretnutie 2 x 60 min

"Čo sa dieťa môže naučiť doma? I." (úlohy a povinnosti rodičov v oblasti formovania sociálnych a hygienických návykov a zručností, ako podmienka akceptácie žiaka v triednom kolektíve)

"Čo sa dieťa môže naučiť doma? II." (úlohy a povinnosti rodičov v oblasti formovania sociálnych a hygienických návykov a zručností ako podmienka akceptácie žiaka v triednom kolektíve)

Rozpracovanie čiastkových cieľov a obsahu jednotlivých tematických celkov

1. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Prehľadne rodičov informovať o školskom systéme na Slovensku a v konkrétnej lokalite.
- Diskutovať o možnostiach vzdelávania detí.
- Pomenovať prekážky plynúce z absolvovania niektorých druhov škôl pri uplatnení sa na trhu práce.
- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o budúcnosti vlastných detí.
- Diskutovať o zmysle vzdelania a vzdelávania.
- Porovnať prístup rodičov a školy k budúcnosti detí.
- Pomenovať prekážky plynúce z negramotnosti v súčasnej dobe.
- Názorne rodičov informovať o dôležitosti a procese zápisu dieťaťa na základnú školu.
- Pomenovať nevýhody, ktoré môžu pre dieťa a rodičov vyplývať zo zanedbania zápisu na základnú školu.

Obsahom tematického celku „Škola v SR“ je vzdelávací systém na Slovensku – jeho charakteristika, systém škôl, informácie o kritériách prijímania detí na základné školy. Stretnutie má pomocou simulácie, vizualizácie, diskusie a imaginácie podnietiť rodičov k formulovaniu svojich skúseností so školou, svojich predstáv o budúcnosti svojich detí a reflektovať nevýhody vyplývajúce z podceňovania vzdelávania.

2. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Diskutovať o rodine a jej praktickom fungovaní.
- Diskutovať o potrebách školopovinných detí i rodičov.
- Diskutovať o rodine ako základe pre život dieťaťa v škole, mimo nej aj po nej.
- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o vzdelávaní a zdieľať ich v skupine rodičov.
- Znázorniť prístupy rodičov a školy k budúcnosti detí

Stretnutie na tému „Rodič v SR“ sa snaží poukázať na dôležitosť rodičovskej pozície vo vzdelávaní detí. Navrhnuté aktivity participatívnym prístupom naznačujú prekážky plynúce z nedostatočnej informovanosti alebo nezájmu o dieťa zo strany rodičov alebo školy, upozorňujú na potreby školopovinných detí.

3. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o socioekonomických podmienkach života a zdieľať ich v skupine rodičov
- Pomenovať nevýhody chudoby a bohatstva pri výchove detí
- Diskutovať o potrebe ovládať vyučovací jazyk, o potrebe systematickej práce s dieťaťom a nevyhnutnosti pravidelnej dochádzky do školy
- Premýšľať nad zaujímavými formami a metódami testovania a prípravy na vyučovanie svojich detí
- Vytvoriť priestor na diskusiu o používaní slovenského / maďarského / rómskeho jazyka v rodine a v škole
- Diskutovať o potrebe ovládať vyučovací jazyk
- Pomenovať výhody a nevýhody dvojazyčnosti v bežnom živote

Téma "Kultúrna a sociálna inakosť a jej výhody a nevýhody pri učení sa detí" vytvára priestor na diskusiu a reflexiu problémov, ktoré znevýhodňujú deti z marginalizovaných rómskych komúnít (rovnako ako iných detí z iným kultúrnym alebo sociálnym zázemím) vo vzdelávacom systéme na Slovensku: životné podmienky determinované extrémnou viacgeneračnou chudobou, bilingválnosť, resp. slabá znalosť oficiálneho vyučovacieho jazyka.

4. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o formálnom vzdelaní a vzdelávaní a zdieľať ich v skupine rodičov
- Diskutovať o kvalite, zmysle a prínose vzdelávania kedysi a dnes
- Pomenovať prekážky vyplývajúce z negramotnosti v súčasnej dobe
- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o komunikácii medzi školou a rodinou
- Diskutovať o zmysle životných hodnôt
- Diskutovať o sebeckosti, ľahostajnosti, vzájomnosti v rodine

Stretnutie „Čo chce od dieťaťa škola a čo chce rodina“ sa snaží plasticky tematizovať vnímanie formálneho vzdelávania v rodinnom prostredí. Prostredníctvom aktivít poukazuje na potrebu hľadania súladu medzi potrebami školy a rodiny.

5. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov a skúseností z nástupu detí do školy.
- Diskutovať o potrebe pomôcok na vyučovanie aj domácu prípravu
- Pomenovať požiadavky na domácu prípravu dieťaťa na vyučovanie
- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o vedení domácnosti a aktívnom zapájaní jej členov a zdieľať ich v skupine rodičov

- Diskutovať o potrebe organizovania bežných dní deťom i dospelým
- Pomenovať možné zmeny v domácnosti spojené s nástupom dieťaťa do školy
- Diskutovať o finančných a nefinančných nárokoch detí počas vzdelávania v základnej škole

Obsah tematického stretnutia „Ako môže rodič pomôcť dieťaťu v škole ...a ako môže škola rodičovi“ upozorňuje na nevyhnutné materiálne aj organizačné zmeny v domácnostiach, ktoré sú predpokladom pri vytváraní optimálnych podmienok na domácu prípravu žiakov a žiačok do školy.

6. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Vytvoriť priestor na vyjadrenie názorov o výchove a vzdelávaní v rodine a v škole a zdieľať ich v skupine rodičov
- Podporiť rodičov v schopnosti prirodzene vychovávať svoje deti
- Poukázať na dôležitosť domácej starostlivosti a výchovy detí
- Poukázať na výhody viacgeneračného spolužitia v otázkach výchovy detí
- Poukázať na prepojenosť domácej výchovy a vzdelávania v škole
- Poukázať na súbor zručností naplňajúcich pojem zrelosť dieťaťa pri nástupe na základnú školu
- Diskutovať o potrebe vytvárania sociálnych a hygienických návykov v rodine
- Rozvíjať schopnosti rodičov postarať sa o vlastné dieťa

Obsahovo sa prvé stretnutie na tému „Čo sa dieťa môže naučiť doma“ orientuje na hľadanie súvislostí medzi rodinnou výchovou a formálnym vzdelávaním, konfrontuje predstavu rodičov o školskej zrelosti so skutočným stavom posudzovaným na základe kritérií štandardného vzdelávania a otvára tému dôležitosť osvojovania si hygienických a sociálnych návykov v rodine.

7. Tematický celok – čiastkové ciele:

- Názorne predstaviť dopady programu CVS z oficiálnych zdrojov
- Porovnať skúsenosti rodičov s priebehom projektu v ich obci, škole a rodine
- Pomenovať pozitíva a negatíva obdobných vzdelávacích programov a diskutovať názory k motivovaniu detí pri vzdelávaní
- Diskutovať o potrebe motivácie všetkých ľudí, najmä však členov domácnosti
- Diskutovať o potrebe vzájomného pomáhania si v rodine
- Motivovať rodičov k premýšľaniu o budúcnosti svojej rodiny a detí

Druhé stretnutie na tému „Čo sa dieťa môže naučiť doma“ vytvára priestor na zhodnotenie programu CVS z pohľadu zapojených rodičov a reflexiu rôznych motivačných programov. Ako posledné stretnutie osvetového programu zdôrazňuje potrebu motivácie pri vzdelávaní detí a snaží sa ukotviť rodičov ako tých, čo pomáhajú svojim deťom prekonávať rôzne životné prekážky a situácie.

Orientačný časový plán aktivít osvetového programu

Osvetový program sa bude realizovať v priebehu školského roka 2012/2013 (3 tematické stretnutia) a 2013 / 2014 (štyri tematické stretnutia) formou siedmich dvojhodinových (120 minút) stretnutí s rodičmi detí z marginalizovaných rómskych komunít, ktoré navštevujú alebo budú navštevovať základnú školu. Časový plán aktivít celého osvetového programu závisí od časového nastavenia realizačnej fázy programu a od podmienok zadávateľa (počet rodičov, ktorí majú byť zaškolení, jasná špecifikácia lokalít). Stretnutia s rodičmi by mali viesť lektori a lektorky s dobrou znalosťou lokálnych pomerov a kontextu vzdelávania marginalizovaných rómskych komunít. Vybrané lektorské tímy by už mali mať bohaté skúsenosti s vedením skupín, facilitovaním diskusií a vytváraním bezpečného a podnetného prostredia na neformálne učenie sa, ktoré je zároveň inkluzívne, kultúrne citlivé a responzívne k socioekonomickým aj vzdelanostným špecifikám cieľovej skupiny. Z týchto dôvodov považujeme za nevyhnutné v realizačnej fáze klásť dôraz a vytvoriť časový priestor na výber a špecializované školenie ľudí, ktorí budú s rodičmi pracovať. V prípade lokalít, kde sa deti na miestnych školách vzdelávajú v inom vyučovacom jazyku ako v slovenčine, odporúčame uvažovať pri časovom plánovaní aj o jazykovej adaptácii učebného zdroja.

Rozpracovanie foriem a metód pre jednotlivé aktivity

Navrhované metódy a formy používané pri aktivitách zohľadňujú participatívne a interaktívne postupy. Od tradičných metód sa odlišujú práve tým, že samotné účastníčky a účastníci aktívne vstupujú do vzdelávacieho procesu so svojimi skúsenosťami a zážitkami. Aj preto najmä v evokačnej fáze často využívame imaginatívne hry, ktorých cieľom je vytvorenie vizuálnych predstáv a následná práca s konkrétnymi zažitými skúsenosťami rodičov.

Prehľad použitých metód a foriem práce:

Práca v skupinách

Táto forma umožňuje efektívne uchopenie témy aj pri veľkých skupinách. Účastníci sú rozdelení do menších skupín a spolu kooperujú pri riešení istého problému. Okrem možnosti venovať sa

paralelne viacerým témam, táto forma umožňuje aj rozvoj komunikačných zručností, či rozvoj spolupráce medzi účastníkmi.

Simulačné a rolové hry

Patria medzi základné metódy zážitkového vzdelávania. Účastníci premýšľajú a konajú vo vopred určených rolách (rolové hry), prípadne simulujú reálne situácie (simulačné hry). Niekedy je ťažké stotožniť sa s pridelenou rolou, preto je vhodné uplatňovať túto metódu v skupine, ktorú už poznáte lepšie. Táto metóda umožňuje účastníkom premýšľať o tom, ako sa cítia druhí ľudia, učí ich rozvíjať empatiu a porozumenie pre motívy konania tých, ktorých by inak bez toho zážitku hneď odsúdili. Navyše táto metóda rozvíja fantáziu a schopnosť vyjadrovať postoje, názory a hodnoty, premýšľať o rôznych alternatívnych riešeniach. Simulačné hry zároveň slúžia na lepšie pochopenie situácií z bežného života. Účastníci sa „učia“ aplikovať niektoré pravidlá na situácie, ktoré sami prežili a nevedeli ich vyhodnotiť. Simulovaním určitej situácie dokážu hľadať vlastné myšlienky a postupy, vyvodit' z nich nové závery, zaujať postoje a stanoviská, ktoré v realite zaujať nevedeli.

Riadená diskusia

Aktivity prinášajú často sporné otázky a nejednoznačné riešenia, o ktorých sa následne diskutuje. Účastníci sa tak učia rozhodovať, zaujať stanoviská, obhajovať svoje názory. Zároveň si osvojujú sociálne zručnosti - pravidlá komunikácie, schopnosť argumentovať, zvládanie konfliktov, prijímanie kompromisov, akceptáciu názorov druhých. Riadená diskusia je náročná pre lektora, ktorý vhodnými otázkami usmerňuje emócie účastníkov a vedie ich ku konštruktívnym záverom. V aktivitách sa objavuje najmä v poslednej fáze, pri reflexii.

Vizualizačné metódy

Umožňujú lepšie zapamätanie preberaných tém. V aktivitách sú často využívané v evokačnej fáze, kde nasledujú za imagináciou. Vizualizáciou problému, či určitej témy si účastníci utriedajú svoje myšlienky, skúsenosti, či nápady a „uchovajú“ si ich zaznamenané na papieri. Vizualizačné metódy môžu byť rôzne (podrobnejšie popísané v samotných aktivitách), najčastejšie využívame myšlienkové mapy:

Myšlienkové mapy - Predstavuje špecifický spôsob písania poznámok, ktorý umožňuje zaznamenať štruktúru problému z hľadiska prvkov aj vzťahov medzi nimi. Postup je jednoduchý - definujte ústrednú myšlienku – problém; rozvíjajte ústrednú myšlienku do hlavných tém; vytvorte kľúčové slová pre hlavné témy; vytvorte uzlové spojenia; graficky pospájajte myšlienky.

Spätná väzba lektorom

Spätná väzba od účastníkov je nevyhnutnou súčasťou aktivít a zároveň umožní lektorovi prehodnotiť, korigovať, či zlepšovať použité metódy, formy, či obsah aktivít. Najčastejšou spätnou väzbou je slovná spätná väzba, teda priama výzva účastníkom, aby sa vyjadrili, čo sa im v aktivite páčilo, nepáčilo, čo by navrhovali zmeniť alebo im chýbalo. Často však na dôkladnú spätnú väzbu neostáva čas (aj keď určite odporúčame na to pri príprave myslieť) alebo sa samotní účastníci nebudú aktívne zapájať. Medzi navrhované časovo nenáročné hodnotiace metódy zaraďujeme: *listky so zisťovacími vetami, hodnotiaci terč, názorovú škálu.*

Špecifikácia materiálneho a technicko-informačného zabezpečenia jednotlivých aktivít

Technické zabezpečenie aktivít v rámci stretnutí s rodičmi je v kategórii „pomôcky“ podrobne vyšpecifikované v učebnom zdroji osvetového programu. Ide primárne o kancelárske potreby (fixky, pastelky, papiere rôznych veľkostí, perá pre účastníkov, fixky, zvýrazňovače, nožnice, lepidlá, nálepky, papierenské ozdôbky), medzi pomôckami figuruje CD prehrávač, dvojramenné váhy, tabuľky na prepočet mier a váh z učebnice matematiky. Príprava na stretnutia je náročná na tlač materiálov (pracovné listy a doplnkové texty).

Samotné stretnutia by vo fáze realizácie programu mali prebiehať v priestoroch, ktoré umožňujú prácu so skupinou podľa nastavenia pri jednotlivých aktivitách. Výber miesta by mal byť kultúrne citlivý s možnosťou flexibilne prispôbovať interiér jednotlivým aktivitám. Priestor, ktorí účastníci poznajú, môže výrazne prispieť k atmosfére dôvery nevyhnutnej pre úspešný priebeh jednotlivých aktivít.

Réžia osvetového programu ako celku si vyžaduje aj materiálne a technické zabezpečenie školení (tlač učebného zdroja a zabezpečenie materiálu potrebného na realizáciu) v kompetenciách realizátora osvetového programu.

Informácie o tvorcovi osvetového programu

Nadácia Milana Šimečku patrí medzi najstaršie mimovládne organizácie na Slovensku. Nesie meno človeka, ktorý bol významným disidentom, mysliteľom, filozofom a spisovateľom v bývalom Československu. Vďaka svojim knihám Kruhová obrana, Koniec nehybnosti, Strata skutočnosti, Obnovenie poriadku a ďalším sa stal jedným z najprekladanejších česko-slovenských spisovateľov. Krátko po jeho smrti sa v roku 1991 jeho priatelia rozhodli založiť inštitúciu, ktorej cieľom je v duchu filozofického odkazu Milana Šimečku podnecovať a podporovať aktivity smerujúce k rozvoju demokracie, kultúry, humanity a občianskej spoločnosti.

Prostredníctvom vzdelávacích, výskumných a verejnopolitických projektov sa snaží naplňať zastrešujúce témy svojej činnosti, a to Pamäť, Inklúzia a Rozmanitosť.

Nadácia Milana Šimečku sa dlhodobo venuje ľudským právam, postaveniu menšín a rozvoju občianskej spoločnosti. V rámci týchto aktivít v posledných rokoch čoraz viac pozornosti v týchto témach venuje rómskej verejnej politike. Nadácia Milana Šimečku monitoruje vládne kroky, zapája sa do procesov tvorby národných politík, upozorňuje na problematické oblasti politík a snaží sa šíriť informácie z tejto oblasti s cieľom rozprúdenia diskusie v súvisiacich témach.

Počas svojej existencie realizovala nadácia niekoľko vzdelávacích projektov, dva vzdelávacie programy získali akreditáciu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, v publikačnej činnosti NMŠ figuruje niekoľko metodických príručiek určených pre vzdelávanie detí cudzincov a detí zo sociálne znevýhodnených skupín.